

TASAVVUF

"Taşavvuf", a.e., X, 332-334; Carl W. Ernst, "Taşavvuf", a.e., X, 334-337; a.m.f., "Taşavvuf", *Encyclopedia of Islam and the Muslim World* (ed. R. C. Martin), New York 2004, II, 684-690; Françoise Aubin, "Taşavvuf", *EI²* (İng.), X, 337-339; John O. Hunwick, "Taşavvuf", a.e., X, 339-340; Mehmet Emin Bozhöyük, "Hurûf", *DİA*, XVIII, 399-400; M. Erol Kılıç, "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin", a.e., XX, 512-513; Reşat Öngören, "Mektup", a.e., XXIX, 21-23; a.m.f., "Osmanlılar", a.e., XXXIII, 542-543; Zafer Erginli, "Muhâsibî", a.e., XXXI, 14-15; Mustafa Öztürk, "Sehl et-Tüsterî", a.e., XXXVI, 322; Abdülhamid Medkûr, "Taşavvuf", *el-Meusû'atü'l-İslâmiyyetü'l-Âmme*, Kahire 1422/2001, s. 386-388; Adil Avvâ – Abdülhamid Sâlih, "et-Taşavvuf", *el-Meusû'atü'l-Arabiyye*, Dimaşk 2002, VI, 513-517; A. Knys, "Sufism and the Qur'ân", *Encyclopaedia of the Qur'ân* (ed. J. D. McAuliffe), Leiden 2006, V, 137-159; Seyyid Hüseyin Nasr v.dğr., "Taşavvuf", *DMBİ*, XV, 395-549.

REŞAT ÖNGÖREN

TASAVVUF

(تصوّف)

II. Meşrutîyet'in ilânından sonra yayımlanan dinî-tasavvufî dergi.

Başmuharriri ve imtiyaz sahibi Urfa mebusu Şeyh Mustafa Saffet'tir (Yetkin). Haf talık olan sekiz sayfalık derginin ilk sayısı 10 Mart 1327 (23 Mart 1911) tarihinde yayımlanmış, otuz beş sayı çıktıktan sonra yayım hayatına son vermiştir. Derginin isminin altında, "et-Taşavvuf küllühü âdâbün" (Taşavvufun tamamı edepten ibarettir) cümlesinden sonra, "Urefâ-yı ümmetin makâlât-ı ârifânelerine *Taşavvuf*'un sahifeleri açıktır" notu yer almaktadır. Dergide her sayının ilk sayfasında, "Taşavvufa müteallik mebâhis-i şettâdan bâhis ve mekârim-i ahlâk-ı İslâmiyye'nin tâmîmine hâdim mecelle-i ma'nevîyedir" cümlesiyle ana çerçevesi çizilmiştir.

"İstîlâhât-ı Sûfiyye, Edebiyyât-ı Sûfiyye, Terâcim-i Ahvâl-i Sûfiyye, Râbita-i Sûfiyye, Mükâtebât-ı Sûfiyye, Hikem-i Sûfiyye, Ahlâk-ı Sûfiyye, İşârât-ı Sûfiyye" gibi başlıklar altında tasavvuf kültürüyle ilgili bilgilerin verildiği dergide dinî ve tasavvufî şiirler de yayımlanmıştır. Şeyh Saffet'ten başka Haydarîzâde İbrâhim Efendi, Mehmed Emin Buhârî, Esad Erbîlî, Şeyh Remzî-i Rifâî, Abdüssamed Efendi, Muhammed Şâkir, Süleyman Sâmi, Şeyh Nâci gibi yazarlar telif ve tercümeleleriyle dergiye katkıda bulunmuştur. Şeyh Remzî-i Rifâî'nin *Meşnevî* dîbâcesinin şerhi "Mesnevî-i Şerîf" başlığıyla tefrika halinde çıkmıştır (sy. 20-31). Şiirlerin büyük çoğunluğu Farsça olup az sayıda Arapça ve Türkçe şiirler de vardır. Türkçe şiirler arasında Kastamonu

Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzî'nin (Ak-yürek), Sivas Valisi Nâzım Paşa'nın (Nazım Hikmet'in dedesi) şiirleri ve Haydarîzâde İbrâhim'in Lamartine'den Hz. Peygamber'in vasıflarına dair manzum tercümesi yer almaktadır. II. Meşrutîyet'ten sonra yayımlanan hemen bütün dergilerde olduğu gibi "Meşrutîyet meddahlığı" ile İttihat ve Terakki Cemiyeti taraftarlığı *Taşavvuf* dergisinde de çok açık biçimde görülmektedir. 1. sayıda çıkan "Taşavvuf ve Meşrutîyet" adlı makale, "İdâre-i meşrûta-i Osmaniyye'mizin şekli-hâzırı kavâid-i İslâmiyyemize nazaran usûl-i meşveretin ve emir bi'l-ma'rûf ve nehiy anil-münker vecbe-i şer'iyyesinin bir sûret-i muntzamada tecessülünden ibarettir" cümlesiyle başlamaktadır. 2. sayıdaki "Hilf'ül-fudûl ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Şeriat-ı Garrâ-yı İslâmiyye'de Mazhariyyet-i Ma'nevîyesi" ve 5. sayıdaki "Teârûf-i Rûhânî ve İttihat ve Terakki Fırkası'nın Esrarı" gibi yazılar da bu niteliktedir.

II. Meşrutîyet'le birlikte tasavvuf taraftarları *Taşavvuf*, *Muhibbân*, *Cerîde-i Sûfiyye* gibi dergiler çıkardıkları gibi Cem'iyyet-i Sûfiyye, Cem'iyyet-i İttihâdiyye-i Sûfiyye gibi cemiyetler kurarak dinî, meslekî konularla ilgili görüş ve düşüncelerini kamuoyuna aktarmışlardır. *Taşavvuf* aynı zamanda Cem'iyyet-i Sûfiyye'nin sözcülüğünü yapmış, Şeyhülislâm Mûsâ Kâzım Efendi'nin başkanlığı ve Esad Erbîlî'nin ikin-

ci başkanlığında kurulan cemiyetin nizam-nâmesini neşretmiş, faaliyetlerine yer vermiş ve cemiyette yapılan konuşmaları yayımlamıştır. Cemiyetin gerçekleştirmek istediği faaliyetlerden biri de tasavvufu ilgili bütün eserleri ihtiva eden bir "Kütüb-hâne-i Sûfiyye" kurmak olmuştur (sy. 12, s. 8). 34. sayıda, Şeyhülislâm Mûsâ Kâzım Efendi'nin kendi masonluğuyla ilgili iddiaları reddetmek üzere kaleme aldığı ve Nakşibendî tarikatına mensup olduğunu ifade ettiği "Beyannâme-i Cenâb-ı Meşihat-penâhî" başlıklı uzun bir metin yayımlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde *Taşavvuf* adıyla çıkmış başka dergiler de vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taşavvuf, sy. 1-35, İstanbul 1327; Mustafa Kara, *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri: 1839-2000*, İstanbul 2002, s. 41-42; a.m.f., *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2005, s. 238-251; a.m.f., "Cem'iyyet-i Sûfiyye", *DİA*, VII, 335.

MUSTAFA KARA

TASAVVUF MÛSİKİSİ

(bk. TEKKE MÛSİKİSİ).

TASAVVUR

(التصوّر)

Bir şeyin zihindeki tasarımı ve kavramı; somut ya da soyut varlıklara ait düşünce anlamında mantık ve felsefe terimi.

Taşavvuf dergisinin birinci sayısının ilk sayfası

Sözlükte "bir şeyi zihinde canlandırmak, tasarlamak" anlamındaki **tasavvur** herhangi bir varlık hakkında bilgi edinme sürecinde ilk aşamayı oluşturur. Bu anlamıyla tasavvura **mefhûm** da denir. Felsefeciler, zihindeki deney öncesi (önsel, kabî, apriori) tasavvurlarla deney sonrası (ba'dî, aposteriori) oluşan tasavvurlar arasında bir ayırım yaparlar. İdealistler varlık, zorunluluk, imkân, birlik ve çokluk gibi önsel tasavvurların salt ve gerçek olduğunu savunurken deneyler insan, hayvan, bitki ve bir varlığın deney sonrası zihindeki mâna ve tasavvurunun gerçek tasavvur olduğunu söyleyerek önsel tasavvurların varlığını kabule yanaşmazlar. Rasyonalistler ise gerçek sayılmaya en lâyık olanın önsel tasavvurlar olduğu iddiasındadır (Cemîl Salîbâ, I, 281).

Fârâbî'ye göre bilgi ya tasavvur veya tasdikten ibarettir. Filozof klasik mantığı da tasavvur ve tasdik şeklinde ikiye ayırır